

Nagorno Karabakh, un conflicte, un genocidi, cap culpable

written by Enric Folch | 5 de novembre de 2020

Moltes són les veus, més o menys enteses o a voltes intencionades, que aquests darrers dies que el conflicte a l'Alt Karabakh ha pres altre cop dimensions bèl·liques, parlen, opinen i pontifiquen respecte de la situació i les seves solucions.

Per raons de feina vaig viatjar en diverses ocasions a Azerbaidjan, el primer cop l'any 98, quatre anys després de l'alto el foc del 1994, i vaig visitar diverses zones del país tot coneixent la seva gent, la seva història, cultura i societat. Tanmateix també les seves opinions polítiques i sentiments nacionals. Però això no seria tan rellevant si no fos perquè per casualitat també vaig poder copsar de primera mà l'experiència traumàtica de testimonis i periodistes que havien vist i viscut l'horror del conflicte de Nagorno Karabakh de l'any 92, fent-se evident per mi la manca d'informació que tenia sobre el que realment va passar.

Però abans d'opinar i de jutjar i, sobretot, per entendre-ho sense apriorismes, cal que fem un repàs a la història d'aquest enclavament del món i dels motius que ens porten a aquesta situació per tal de situar en context el conflicte i entendre'l en la seva dimensió real.

Després de la revolució d'octubre 1917 i amb la formació de l'URSS, la regió va passar a formar part de la Federació Transcaucàsica, la qual es dividiria en tres repúbliques Armènia, Azerbaidjan i Geòrgia, i passava l'Alt Karabakh a formar part de la República d'Azerbaidjan el 1920, essent aquesta regió constituïda per població d'ètnia armènia i

àzeri. A partir d'aquell moment la població d'ètnia àzeri, que històricament habitava a l'Alt Karabakh a la zona majoritàriament musulmana de Shusha, va iniciar un creixement demogràfic notable, tot i continuar essent una ètnia minoritària a la regió enfront dels armenis que n'eren majoria.

Amb la dissolució i desintegració de l'URSS l'any 1991, els habitants de l'Alt Karabakh d'ètnia Armènia, van començar a fer negació de la cultura àzeri i desenvolupant un moviment secessionista de l'Azerbaidjan, amb suport d'Armènia, amb voluntat d'integrar-se a Armènia, així el novembre de l'any 1991, aquest moviment va fer efectiva la declaració de secessió de l'Azerbaidjan. El govern de l'Azerbaidjan va optar per treure l'autonomia d'aquell territori i sotmetre'l al control central de Bakú, fet que va comportar la celebració d'un referèndum amb resultat de declaració d'independència de la regió. A partir d'aquell moment el conflicte tenia tots els ingredients per esdevenir un problema de dimensions catastròfiques, és a dir: un territori amb dues ètnies hermètiques, una història territorial conflictiva, dos països amb interessos territorials sobre la mateixa zona, una administració superior que mantenia el control i l'ordre, l'URSS, en descomposició política i territorial, i una greu crisi econòmica fruit de la desintegració comunista i de la manca de subministraments. El còctel estava servit. Podem imaginar el desconcert de la població en aquell moment, políticament pertanyen a una regió que ha perdut l'autonomia de l'Azerbaidjan, que ha deixat de ser república de l'URSS, per autoproclamar la independència i amb població armènia que pressiona i s'organitza per annexionar la regió a Armènia amb creixents grups armats per la mateixa Armènia de teòrics defensors de la república. En aquest context s'inicia una espiral d'enfrontaments cada cop més violents, i el que inicialment és una discussió política passional esdevé agressió i acció violenta, per les dues parts, així es comencen a registrar focus aïllats de violència contra

ciutadans d'ètnia armènia a ciutats d'Azerbaidjan, com Sumgait i la mateixa capital Bakú. La resposta d'Armènia no es fa esperar i converteix aquests focus inicials en un motiu per organitzar i armar grups de milicians a la regió de l'Alt Karabakh, amb l'excusa de protegir dels àzeris la població Armènia de la regió. Aquesta acció no fa més que afegir descontrol i incrementar el grau de tensió a la zona, que després de diversos focus i xocs violents amb part de l'exèrcit àzeri a la zona (ex-URSS), els milicians armenis de l'Alt Karabakh amb el suport de l'exèrcit Armeni (ex-URSS, encara conserven el mateix uniforme i equipaments) pren posicionament del territori, el qual considera històricament la desena província Armènia, fent que *de facto* esdevingui totalment sota el control armeni i de les milícies armades. Les protestes de la població àzeri de l'Alt Karabakh, que també havia votat per la independència de la regió, no es fan esperar, però la repressió és contundent i salvatge contra la població àzeri. La repressió fa una escalada rapidíssima i cada cop més violenta i brutal, fins que la nit del 25 al 26 de febrer de 1992, es creuen tots els límits humanament tolerables. Aquell dia forces milicianes armènies amb el suport militar de soldats armenis arrasen la ciutat de Khojali, i maten tota la població, homes i dones, nens i nenes, ancians... no van fer presoners, van aniquilar a tota la població sense excepció, després de sotmetre'ls a tota mena de vexacions inhumanes, violacions, desmembracions, eventracions de nonats i tota mena d'horror, que deixarien a nivell d'aprenents els més ferotges i brutals botxins de la SS Nazi. Les poblacions veïnes i tota la zona van entrar en pànic, moltes de les poblacions properes, petits poblets i grups de masos aïllats van rebre igual tractament, es va estendre la brutalitat a mesura que les milícies armènies anaven entrant a cada poblet àzeri. L'alarma i el terror es va estendre i desenes de milers de persones d'ètnia àzeri van fugir preses del pànic i la por cap a Azerbaidjan, amb llargues cues de desplaçats des de totes les poblacions del sud de l'Alt Karabakh que es dirigien cap a Bakú i crearen una població de

refugiats desplaçats a la rodalia de Bakú i per tot l'Azerbaidjan. Mentrestant, militars de l'Azerbaidjan es desplaçaven en direcció contrària per contenir aquella barbàrie. Havien fet tard, el mal ja estava fet i era irreparable. La brutalitat que relaten els soldats que allí van arribar és esfereïdora, inclús per part de soldats armenis que van desertar entre la població que fugia, veient el que estaven fent o els feien fer, les imatges preses pels primers periodistes que s'hi van desplaçar i van arribar-hi, i els relats que descrivien a les cròniques, les quals no van reproduir mai cap mitjà d'occident, eren autèntics relats de terror que més semblaven extrets d'una pel·lícula *gore* increïble que no pas d'accions on un ésser humà fos capaç de participar-hi.

Per no oblidar, podeu llegir el que alguns periodistes, militars i testimonis relataven de primera mà:

- **Jean-Ive-Yunet**, periodista (França). *"Vam ser els testimonis de la massacre de Khojali, vam veure els cadàvers de centenars de civils: dones, nens, gent gran i defensors de Khojali. Vam aconseguir volar amb helicòpter, estàvem fent fotografies de tot el que vam veure al voltant de Khojali a vol d'ocell. No obstant això, els armenis van començar a disparar al nostre helicòpter i no vam poder acabar la nostra feina. Va ser una escena terrible. Vaig escoltar molt sobre les guerres, sobre la crueltat dels feixistes alemanys, però els armenis van anar més enllà d'ells i van matar nens de 5 o 6 anys, persones innocents. Vam veure moltes persones ferides als hospitals; vehicles, fins i tot als jardins d'infants i escoles."* (Khojali – The Last Day, Bakú, editorial Arzerbaidjan, 1992)
- Reporter enviat del diari V. Belykh "**Izvestia**", " ... Els cadàvers bescanviats per ostatges vius de vegades es porten a Agjària. No ho veureu ni en un malson: ulls foradats, orelles tallades, caps reduïts, caps tallats.

Un nombre de cadàvers van ser arrossegats lligats amb cordes pel personal armat guanyador. No hi havia límit a la humiliació ...”

- **Chingiz Mustafaev** (Khojaly – TheLast Day, op. cit.). “Alguns nens van ser trobats amb les orelles tallades; a una dona gran li havien tallat la pell de l’esquerra del rostre; i els homes els havien tallat el cuir cabellut”.
- **Sariya Talybova**, resident a Khojali. “Ens van portar al cementiri armeni. Em costa descriure el que va passar aquí. Quatre joves meskhets van ser assassinats a trets a la tomba d’un milicià armeni com a sacrifici. Després van tallar els caps dels morts. Més tard, els soldats i els bandits armenis (milicians) van començar a matar i torturar els nens davant dels seus pares ... Després va arribar el camió i va llançar els cadàvers al barranc. Però encara no van satisfer la seva gana, aquests depredadors amb aparença humana van portar dos àzeris amb uniforme de l’exèrcit nacional i els van perforar els ulls amb tornavisos ...”
- **Leonid Kravets**, oficial major. “El 26 de febrer treia els ferits de Stepanakert amb helicòpter i tornava per la bretxa d’Askaran. Alguns punts brillants cap avall em van cridar l’atenció. Vam començar a baixar i el meu copilot va cridar: Mireu! Allà hi ha dones i nens. Vaig veure uns dos-cents cadàvers escampats pel vessant del turó. Entre ells hi caminaven homes armats. Després vam volar allà intentant recollir cadàvers. Vaig veure cossos de dones, nens, gent gran de tot el món ...”
- **Daud Kheyriyan**, periodista armeni, del seu llibre “For the sake of Cross...” publicada per l’agència “Ash-Sharg” (Est) a Beirut. “De vegades marxàvem sobre cadàvers. Per tal de creuar un pantà prop de Dashbulag, hem pavimentat una carretera composta de cossos morts. Em vaig negar a marxar sobre cadàvers. Llavors el coronel Oganyan em va ordenar que no m’espantés. És una ordre militar. He pressionat un peu sobre el pit d’una noia ferida de 9 o 10 anys i he marxat...”, “...el grup armeni “Gaflan” (que

s'ocupa de la crema de cossos morts) ha recollit 100 cossos de turcs (àzeris) i els ha cremat en un lloc situat a un quilòmetre de Khojali a l'oest el 2 de març ... Vaig veure una noia de 10 anys amb ferides a les mans i al cap, estirada al darrer camió. La seva cara tenia un color blau. Però encara vivia malgrat la fam, la fredor i les ferides. Tenia un fil d'alè. No puc oblidar els seus ulls lluitant amb la mort... De sobte, un soldat anomenat Tigranyan va agafar aquell cos i el va llançar sobre altres cadàvers... Després els han cremat cadàvers. Em va semblar que algú plorava al foc entre els cadàvers..."

La població de la regió l'any 1989 era de 192.000 habitants dels quals un 76%, d'ètnia armènia. L'any 2001 la població era de 132.000 habitants dels quals el 95% era d'ètnia armènia. Feu números, i el resultat és que hem assistit a una autèntica neteja ètnica, sense cap repercussió per als executors, ni cap procediment obert de crims contra la humanitat, ni cap botxí identificat.

Memorial en el 20è aniversari del genocidi de Khojali, el 2012 a La Haia, Països Baixos.

Aquest és el context històric. En l'actualitat la regió de l'Alt Karabakh és una república independent de facto autodenominada República d'Artsakh, no reconeguda internacionalment, i on la població és de majoria ètnica armènia, fruit de foragitar la població d'ètnia àzeri

minoritària; primer per la violència i posteriorment per una política de segregació i hostilitat administrativa evident. La moneda de la República d'Artsakh és el dram, la mateixa moneda Armènia, fins i tot l'antic president de la República d'Artsakh, Robert Kocharyan, va ser escollit primer ministre d'Armènia el 1997 i president un any més tard. La regió en conflicte és com una illa a l'interior d'Azerbaidjan, i així Armènia va exigir després de l'alto al foc de 1994, promogut per Rússia, que es garantís un corredor segur entre Armènia i la República d'Artsakh per territori àzeri, denominat corredor de Lachin, i establir una zona de seguretat al voltant de la regió, precisament on hi ha instal·lades les bateries d'artilleria de l'exèrcit d'Azerbaidjan i que es permeti assistir al govern de la República d'Artsakh a les reunions d'alto el foc, fet que implicaria immediatament un reconeixement de les parts de la independència de l'Alt Karabakh en forma de República d'Artsakh. No obstant això, que ja és el darrer que necessita Armènia per controlar lliurement i políticament la zona, mai ha cedit a les pressions internes per unificar políticament el territori amb Armènia, conscient que la comunitat internacional continua considerant la regió de l'Alt Karabakh com territori d'Azerbaidjan i per por a la resposta de l'Azerbaidjan si obertament fes aquest gest polític d'unificació territorial. Per la seva part Azerbaidjan reclama la retirada de les tropes armènies i el retorn dels refugiats i desplaçats. Així ha estat aquest territori des de l'alto el foc de 1994 fins avui, amb moments intermitents de més tensió i amb reunions públiques i secretes per arribar a alguna solució, essent la darrera reunió la que manteniren el president de l'Azerbaidjan, Ilham Aliev, i el president d'Armènia, Robert Kocharyan, el 2004, quan per primer cop s'aborda la possibilitat de la retirada de les tropes armènies, la reparació dels refugiats desplaçats i la celebració d'un referèndum d'autodeterminació. No obstant això, que es va proposar en reunió de la CEI i per tant amb el vistiplau de Rússia i la resta de països de la CEI, no es materialitza de cap manera, sinó que s'arriba a nous

enfrontaments bèl·lics el 2016, en què ambdós països enfrontats s'acusen del seu inici, i fins avui.

Els problemes i conflictes bèl·lics d'avui, 2020, i la situació d'inestabilitat política de la zona tenen causa l'any 1991 i són fets indestruïbles, inseparables i que no es poden oblidar ni menystenir si veritablement es vol una solució justa per a la zona.

He sentit algunes veus que per candidesa i desconeixement o per mala intenció i demagògia moral, ara fent bandera d'un aparent sentit democràtic, diuen que la solució a aquest conflicte passa per un referèndum d'autodeterminació de l'Alt Karabakh. Potser que qui digui això desconeix totalment la realitat de l'origen del conflicte, que el que pretén és posar punt final a un conflicte, blanquejant una acció de neteja ètnica. Però sobretot això pren especial importància quan qui diu aquesta barbaritat és algú que manté vinculacions amb les Nacions Unides. La meua opinió és que aquesta no és la solució, això seria l'acceptació per part de tot el món que qualsevol pot iniciar una neteja ètnica, racial, política o religiosa, si té prou força per mantenir-la en el temps i doblegar la moralitat de la resta del món, i de cap manera això és acceptable.

La solució passaria perquè les Nacions Unides haguessin fet la feina que havien de fer quan el conflicte va traspasar totes les línies vermelles de la dignitat humana. Però en aquell moment era més fàcil mirar cap a un altre lloc, no prendre posicionament i deixar que el desastre se'l mengés Rússia en un moment en què l'URSS s'estava desintegrant, com sempre. Rússia va propiciar l'alto el foc de 1994, i va continuar liderant la mediació perquè aquest alto el foc es mantingués i per tal d'intentar que les parts arribessin a un acord; bo, mitjà o insatisfactori per ambdós, però algun acord. Aquesta feina l'havien de fer les Nacions Unides, però occident va preferir mirar a un altre lloc i deixar el conflicte en mans dels russos, així sempre podria criticar la solució a la qual

s'arribés, *win-win*, però alguns no ens deixem enganyar per demagògies geopolítiques i decidim pensar per nosaltres mateixos amb tota la informació que ens és a l'abast. I avui, que el conflicte encara és viu, per vergonya de tota la comunitat internacional, especialment d'occident, cal denunciar aquests discursos.

L'única solució de justícia i dignitat actualment rau a establir un govern i administració de transició regit per les Nacions Unides, dissoldre l'exèrcit de 20.000 soldats que actualment disposa l'autoproclamada República d'Artsakh, i posar-hi les forces dels cascs blaus per tal de garantir la seguretat. Confiscar tot l'armament de l'autoproclamada República d'Artsakh. Establir un cordó de seguretat a la zona. Crear un jutjat i una fiscalia internacionals per tal de perseguir, detenir i jutjar els responsables dels actes contra lesa humanitat succeïts durant els anys 1991 fins a l'actualitat. Establir les indemnitzacions i les responsabilitats dels intervinents per tal de reparar els danys produïts a les desenes de milers de refugiats i a les famílies dels assassinats. Garantir el lliure retorn dels refugiats i desplaçats i només en darrer moment quan tot això estigui fet, poden passar anys, és clar, fer un referèndum d'autodeterminació o de secessió o annexió (el que la pròpia població decideixi lliurement respecte del seu futur polític, oportunament). Altres discursos són només tapabruts i pedaços per continuar amb un problema irresolt i esperar que el temps i les generacions s'oblidin del mal que van fer uns i del mal que uns altres, cridats a evitar-lo, van permetre amb la seva inacció.

Actualment la República d'Artsakh, d'uns 139.000 habitants té un exèrcit de 20.000 soldats, equivalent a un 14% de la població. És això normal? Ens preguntem qui paga aquest exèrcit, si fem extracció demogràfica, la població total masculina és d'unes 69.000 persones, si n'extraïem jubilats i menors de 18 anys, aproximadament hi ha 20.000 persones, ens

queden uns 49.000 habitants homes en edat laboral, dels quals el 40% són soldats. Sorprenent, oi? Doncs bé, algú em pot explicar quina economia és capaç de suportar-ho? Potser el més pervers que es pot fer ara mateix és promoure un referèndum ja sigui d'autodeterminació, secessió o annexió.

No hi ha democràcia sense llibertat, i no hi pot haver llibertat sense justícia i respecte.